

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2025 – Volume 34, Issue 1, pp. 79–84
<https://doi.org/10.54431/jsi.865>

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Hanze University of Applied Sciences /

NHL Stenden University of Applied Sciences

Open Access Journals

Copyright: this work has been published under a

Creative Commons Attribution-Noncommercial-No

Derivative Works 3.0 Netherlands License

Wilma Numans. **Doing the right things right: An**

insider's perspective on vulnerability. Proefschrift,

Tilburg University. Ridderprint, 2024, pp.265, [https://doi.](https://doi.org/10.26116/tsb.4672108)

[org/10.26116/tsb.4672108](https://doi.org/10.26116/tsb.4672108)

BOOKS

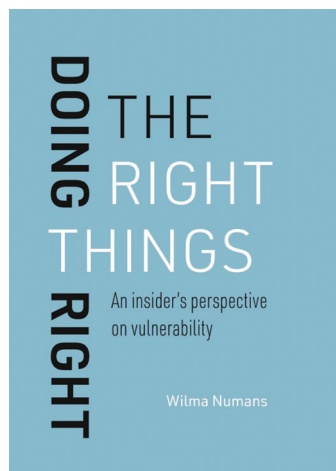
ELS OVERKAMP

Els Overkamp is lector Participatie, Zorg en Ondersteuning bij Hogeschool Utrecht. In haar onderzoek staat de samenwerking tussen inwoners, informele zorg, professionals en beleid centraal met als doel de kwaliteit van leven van mensen in kwetsbare posities te verbeteren.

E-mail: els.overkamp@hu.nl

DE COMPLEXE REALITEIT VAN KWETSBARE MENSEN IN NEDERLAND

Het proefschrift van Wilma Numans, getiteld “Doing the right things right: An insider's perspectieve on vulnerability” onderzoekt de complexe realiteit van kwetsbare mensen in Nederland en hoe sociaal beleid hun kwetsbaarheid beïnvloedt. Het onderzoek is uitgevoerd aan de Tilburg School of Social and Behavioral Sciences en is gericht op het verbeteren van sociaal beleid door de stem van kwetsbare mensen – het insidersperspectief- centraal te stellen. Wat is hun perceptie van kwetsbaarheid en wat zijn volgens hen de factoren die deze kwetsbaarheid beïnvloeden?

SAMENVATTING

Numans begint met een algemene inleiding over de sociale en politieke context in Nederland. Ze bespreekt de toenemende zorgen over de duurzaamheid van het sociale zekerheidsstelsel, mede veroorzaakt door vergrijzing, stijgende kosten van levensonderhoud en toenemende zorgkosten. De overheid streeft naar een inclusieve samenleving waarin alle burgers kunnen participeren, maar veel mensen voldoen niet aan de hoge normen van zelfredzaamheid en sociale participatie. In plaats van dat meer mensen meedoen in de participatiesamenleving, is het aantal kwetsbare mensen dat aan de zijlijn staat, eerder toe- dan afgenomen. De COVID-19-pandemie en de energiecrisis hebben daar mede aan bijgedragen.

Het proefschrift onderzoekt de concepten 'kwetsbaarheid' en 'kwetsbare mensen' en hoe deze worden gebruikt in sociaal beleid. Numans benadrukt dat het gebruik van deze termen vanuit een buitenstaandersperspectief kan leiden tot objectivering en stigmatisering. Het statisch indelen van mensen op basis van individuele kenmerken in 'kwetsbaar' of 'weerbaar' leidt tot sociale exclusie in plaats van de gewenste sociale inclusie. Numans pleit voor een benadering die de sociale en politieke dimensies van kwetsbaarheid erkent en ook de structurele oorzaken van kwetsbaarheid aanpakt. Numans spreekt in dit kader dan ook van maatschappelijke kwetsbaarheid. Door het insidersperspectief centraal te stellen, probeert Numans bij te dragen aan meer kennis over het concept van maatschappelijke kwetsbaarheid en de onderliggende mechanismen zoals waargenomen door kwetsbare personen (to prove). Een tweede doelstelling is om vanuit dit insidersperspectief tot verbetering te komen van sociaal beleid in Nederland, gericht op het verminderen van de ervaren kwetsbaarheid, wat resulteert in meer sociale inclusie in de Nederlandse samenleving (to improve).

In hoofdstuk 2 presenteert Numans de wijze waarop het participatief actie-georiënteerd onderzoek (PAR) is vormgegeven. Samen met verschillende stakeholders op micro- meso- en macroniveau (de insiders, dienstverleners, beleidsmakers en onderzoekers) is een onderzoeksdesign uitgewerkt. In dit kader zijn 33 diepte-interviews uitgevoerd met 16 vermeend kwetsbare personen. Daarnaast is op basis van sessies met focusgroepen, bestaande uit verschillende stakeholders, een verbeteragenda tot stand gebracht voor de praktijk van sociaal beleid. In deze focusgroepen waren ook beleidsmakers relevant. De veronderstelling was dat juist zij de suggesties van kwetsbare mensen verder kunnen brengen naar relevante partijen om structurele veranderingen daadwerkelijk tot stand te brengen.

In hoofdstuk 3 wordt duidelijk hoe kwetsbare personen hun eigen kwetsbaarheid ervaren. Er is sprake van een gelaagd concept van kwetsbaarheid. Het concept kent verschillende dimensies die onderling weer sterk verweven zijn. Allereerst is daar de feitelijk fysieke beperking dan wel psychische aandoening en wat dit betekent voor het dagelijkse leven en het kunnen meedoen in de samenleving. Maar juist de interactie met anderen beïnvloedt de mate waarin kwetsbaarheid wordt ervaren. Opvallend is dat in de interactie met uitvoerders in het institutionele levensdomein, zoals sociaal werkers en zorgverleners, een verhoogde kwetsbaarheid wordt ervaren. Het gevoel afhankelijk te zijn van hen en het gebrek aan zelfregie is daar mede debet aan.

In hoofdstuk 4 gaat Numans in op het dynamische proces van beleefde kwetsbaarheid vanuit het insidersperspectief. Dan blijken drie dimensies naar voren te komen: het moment waarop men beseft kwetsbaar te worden, de beleefde afname en toename van kwetsbaarheid en het voortbestaan van de kwetsbaarheid. Het besef kwetsbaar te zijn, wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ziekte of aandoening die mensen treft. De mate waarin men kwetsbaarheid ervaart, varieert echter wederom in de interactie met anderen, en dan vooral actoren in het institutionele levensdomein. Juist in de interactie met deze actoren ervaart men een voortzetting van de bestaande of juist een verhoogde kwetsbaarheid. Ook de mogelijkheid om uit de categorie 'kwetsbare personen' te stappen, wordt in de interactie met uitvoerders van het sociale beleid beperkt. Juist zij die zouden moeten bijdragen aan meer zelfregie en zelfredzaamheid, dragen bij aan het gevoel geen zelfbeschikking te hebben, te worden betutteld of stevast verkeerd te worden begrepen.

In hoofdstuk 5 onderzoekt Numans de ervaringen van kwetsbare personen met de uitvoering van sociaal beleid. Overall conclusie is dat men belemmeringen ervaart om toegang te krijgen tot de benodigde overheidssteun en de professionele hulp waar men recht op heeft. Zowel de wijze waarop uitvoerders hen benaderen (relationele kant) als de bureaucratie (systemische kant) zijn er debet aan dat kwetsbare personen worden belemmerd om toegang te krijgen tot deze sociale rechten die hun kwetsbaarheid verminderen. Numans constateert een wisselwerking tussen de wijze waarop beleidsuitvoerders kwetsbare mensen benaderen en de systemische component. De focus op regels, maatregelen, procedures en protocollen in het systeem wordt weerspiegeld in de benadering van professionals. Daar zit volgens Numans ook het structurele karakter van kwetsbaarheid.

Hoofdstuk 6 staat in het teken van de tweede doelstelling van het onderzoek: how to improve? Om de toegang tot sociale rechten te verbeteren, is een belangrijke rol weggelegd voor de wijze

BOOKS

waarop beleidsuitvoerders hun taak oppakken. Zij zouden hun discretionaire ruimte meer moeten benutten om dat te doen wat nodig is in plaats van slaafs de bureaucratische regels te volgen. Door de behoeften van hun cliënten op de eerste plaats te stellen, doen ze als vanzelf 'the right thing' in plaats van dat 'do the things right' centraal staat. Numans belicht in dit hoofdstuk ook de waarde van het proces van PAR. Samen onderzoek doen heeft een positieve impact. Op individueel niveau ervaren deelnemers zelfvertrouwen en empowerment. Maar ook op groepsniveau signaleert Numans effecten als meer cohesie tussen de verschillende stakeholders en een collectieve macht om verandering tot stand te brengen.

In hoofdstuk 7 brengt Numans alle inzichten samen. Haar onderzoek onthult mismatches tussen de behoeften van kwetsbare mensen, de eisen van het beleid en de professionele dienstverlening. Bureaucratische en vooral relationele barrières belemmeren vaak de effectieve hulpverlening aan kwetsbare mensen. Numans benadrukt het belang van het betrekken van kwetsbare mensen bij de ontwikkeling van beleid om deze mismatches te verminderen. Ze stelt voor om de verwachtingen van beleidsmakers en uitvoerders realistischer te maken door het insidersperspectief te integreren in beleidsinnovaties. Zodat kwetsbaarheid wordt verminderd en sociale rechtvaardigheid wordt bevorderd.

REFLECTIE

Het proefschrift van Numans biedt waardevolle inzichten in de dynamiek van kwetsbaarheid en de impact van sociaal beleid op kwetsbare groepen. Een van de sterke punten van Numans' werk is haar gebruik van het insidersperspectief. Door de ervaringen en stemmen van kwetsbare mensen centraal te stellen, biedt ze een authentiek inzicht in de uitdagingen waarmee deze groepen worden geconfronteerd. Dit perspectief is cruciaal omdat het vaak ontbreekt in beleidsvorming, waar beslissingen meestal van bovenaf worden genomen zonder voldoende input van degenen waarop het beleid gericht is. Numans laat zien dat kwetsbaarheid een sociaal construct is waar de vermeend kwetsbare mens zich in eerste instantie helemaal niet in herkent. En het is verontrustend te lezen dat juist in de interactie met te weinig relationeel ingestoken uitvoerders van sociaal beleid kwetsbaarheid wordt ervaren of zelfs wordt versterkt.

Een beperking is de generaliseerbaarheid van de bevindingen. Numans' onderzoek is sterk contextgebonden en gebaseerd op de input van een beperkt aantal respondenten. Toch zien we de worsteling met de bureaucratie en de uitvoerders die dit systeem vertegenwoordigen niet alleen terugkomen in het onderzoek van Numans. Zo rapporteert Wittenberg et al. (2024) in

haar onderzoek gevoelens van frustratie en machteloosheid bij mantelzorgers in het contact met professionals en het systeem waarbinnen zij werken. Ook zij hebben moeite om toegang te krijgen tot de juiste zorg en ondersteuning. De regels waar men aan moet voldoen, worden als inflexibel, rigide en soms zelfs als wantrouwend ervaren. Tevens passen de uitkomsten van Numans in een breder beeld waarin burgers het gevoel hebben zich te moeten voegen naar een overheid in plaats van dat de overheid er voor hen is (De Bruijn et al., 2023).

Haar oplossing om de stem van kwetsbare mensen actief te betrekken bij beleidsontwikkeling, wat leidt tot realistischere verwachtingen en effectievere ondersteuning, past in een bredere ontwikkeling waarin de roep om meer betrokkenheid van burgers bij de vorming van beleid sterker wordt (zie ook De Bruijn et al., 2023). Het rapport van het VN-comité Handicap benadrukt ook de noodzaak van structurele betrokkenheid van mensen met een beperking in Nederland bij de vorming van beleid dat hen aangaat (VN, 2024). Zodat “Nothing about us, without us” daadwerkelijk wordt gerealiseerd in plaats van enkel een mooi streven. Uit onderzoek blijkt dat inclusieve besluitvorming meer vraagt dan enkel mensen uitnodigen aan de vergadertafel. Het vraagt om oog te hebben voor machtsverschillen, zorgvuldig en zonder oordeel te kunnen luisteren en ruimte te maken voor meerstemmigheid (Van Gijzel et al., 2024; Plovie & Goris, 2024). Alleen door diepgaande betrokkenheid kunnen we dan spreken van inclusie en gelijkwaardigheid. Iets wat in het licht van Numans’ conclusies in het institutionele domein nog wel wat aandacht vraagt.

Als lezer blijf je wel achter met de vraag wat nu de rol is van beleidsmakers en vooral die van uitvoerders van sociaal beleid in het voort laten bestaan van deze barrières. Hoe ervaren zij hun interactie met deze burgers en de mogelijk ‘gespleten loyaliteit’ die dat oproept: hen goed willen ondersteunen maar wel binnen een rigide systeem van regels en protocollen (zie ook Kampen, 2024). Een meer gedetailleerde verkenning van de oorzaken en verantwoordelijkheden binnen het beleidsproces had verdere inzichten kunnen bieden. Dit zou kunnen helpen bij het ontwikkelen van gerichtere interventies en zo nog beter kunnen bijdragen aan een inclusieve en sociaal rechtvaardige samenleving.

REFERENTIES

- De Bruijn, D., Noordewier, Y., & Santpoort, R. (2023). *Naar vertrouwen in een betrouwbare overheid. Deel 1: De responsieve lokale overheid*. Utrecht: Movisie.
- Kampen, T. (2024). *Gespleten loyaliteit. Sociaal werkers in morele nood*. Utrecht: Universiteit voor Humanistiek.

BOOKS

- Plovie, E., & Goris, B. (2024). *Zorgzame buurten vanuit een sociaal werk perspectief. Een kritisch perspectief van binnenuit*. Leuven: Associatiewerkgroep sociaalwerkonderzoek.
- Van Gijzel, S., Godfroij, B., Roelfsema, H., & Wilken, J. P. (2024). *Eindrapport inclusief samenwerken in de zorg*. Hogeschool Utrecht: lectoraat Participatie Zorg en Ondersteuning & lectoraat Co-design.
- VN Committee on the Rights of Persons with Disabilities. (2024). *Concluding observations on the initial report of the Kingdom of the Netherlands*. Verenigde Naties.
- Wittenberg, Y., Kwekkeboom, R., & Verhoeff, A. P. (2024) "It Is about How Kind They Are": The Significance of Professionals' attitudes towards caregivers in the Dutch care system. *Health & Social Care in the Community*, 2024, 4023865, 13 pages. <https://doi.org/10.1155/2024/4023865>